

ทำไมพระเจ้าตาก
จึงถูก “สำเร็จ
ณ ป้อมท้ายเมือง ในทันใด”

ผศ. ดร. ชำรงศักดิ์ เพชรเลิศอนันต์

ภาควิชาสังคมศาสตร์ วิทยาลัยนวัตกรรมการสังคม ม.รังสิต

วันปลดแผ่นดิน วัน “ขุนหลวงคืบขันธุ์”

วันที่ 6/7/10 เมษายน 2325

- บันทึกของ “พระราชพงศาวดารกรุงธนบุรี ฉบับพันจันทนุมาศ (เจิม)”
- = ประชุมพงศาวดาร เล่ม 40 ภาค 65
- รัชกาลที่ 1 แห่ง “กรุงเทพมหานครวราวุฒิชัยอยุธยา” นั้น “เถลิงพระที่นั่งดุสิตมหาปราสาท” เพื่อ “ชำระ” พระราชพงศาวดาร (ประชุมฯ ภาค 64 เรื่อง ตั้งแต่แรกตั้งอยุธยา ประชุมฯภาค 65 จบต้นฉบับที่มีอยู่ที่ “ปราบดาภิเษก เปลี่ยนพระวงศ์ใหม่”)
- ชำระเมื่อ จ.ศ.1157 หรือ พ.ศ.2338 ปีที่ 14 ในรัชกาลที่ 1

วันปลัดแผ่นดิน หรือ วัน “ขุนหลวงคืบขันธุ์”

วันที่ 6 หรือ 7 หรือ 10 เมษายน 2325

ณ วัน 7 ฯ (9) 5 คำ เพลาเช้า 2 โมง เสด็จพระราชดำเนินทัพมาจาก
เสียมราบ ประทับ ณ ปลัดปลาหน้าวัด โภธาราม ฝ่ายข้าทูลละอองฯ
ผู้ใหญ่ผู้น้อย พร้อมกันไปเชิญเสด็จลงเรือพระที่นั่งกราบ ข้ามมา
พระราชวัง สถิต ณ ศาลาลูกขุน มีหม่อมพุดผามาตย์ราชกุลกวิมุขเฝ้า
พร้อมกัน จึงมีพระราชบริหารดำรัสปรึกษาว่า เมื่อพระเจ้าแผ่นดิน
อาสัจย์ละสุจริตธรรมเสีย ประพฤติการทุจริตฉะนี้ ก็เห็นว่าเป็นเสีย
หนามหลักต่ออันใหญ่อยู่ในแผ่นดิน จะละไว้มิได้ ขอให้ปริวรรต
ออกประหารเสีย ฝ่ายทแกล้วทหารทั้งปวงมีใจเจ็บแค้นเป็นอันมาก ก็
นำเอาพระเจ้าแผ่นดินและพวกโจทก์ทั้งปวงนั้น ไปสำเร็จ ณ ป้อมท้าย
เมืองในทันใดนั้น (พศด. พันจันทฯ น.78-79)

■ ๓ วัน 7 ๗ (9) 5 คำ เพลาเช้า 2 โมง

เสด็จพระราชดำเนินทัพมาจาก

เสียมราบ ประทับ ณ ปลับปลา

หน้าวัดโพธาราม

- ฝ่ายข้าทูลละอองฯ ผู้ใหญ่ผู้น้อย
พร้อมกันไปเชิญเสด็จลงเรือพระที่นั่ง
กราบ ข้ามมาพระราชวัง สถิต
ณ ศาลาลูกขุน มีหม่อมพฤตมาตย์
ราชสกุลกวิมุขเฝ้าพร้อมกัน

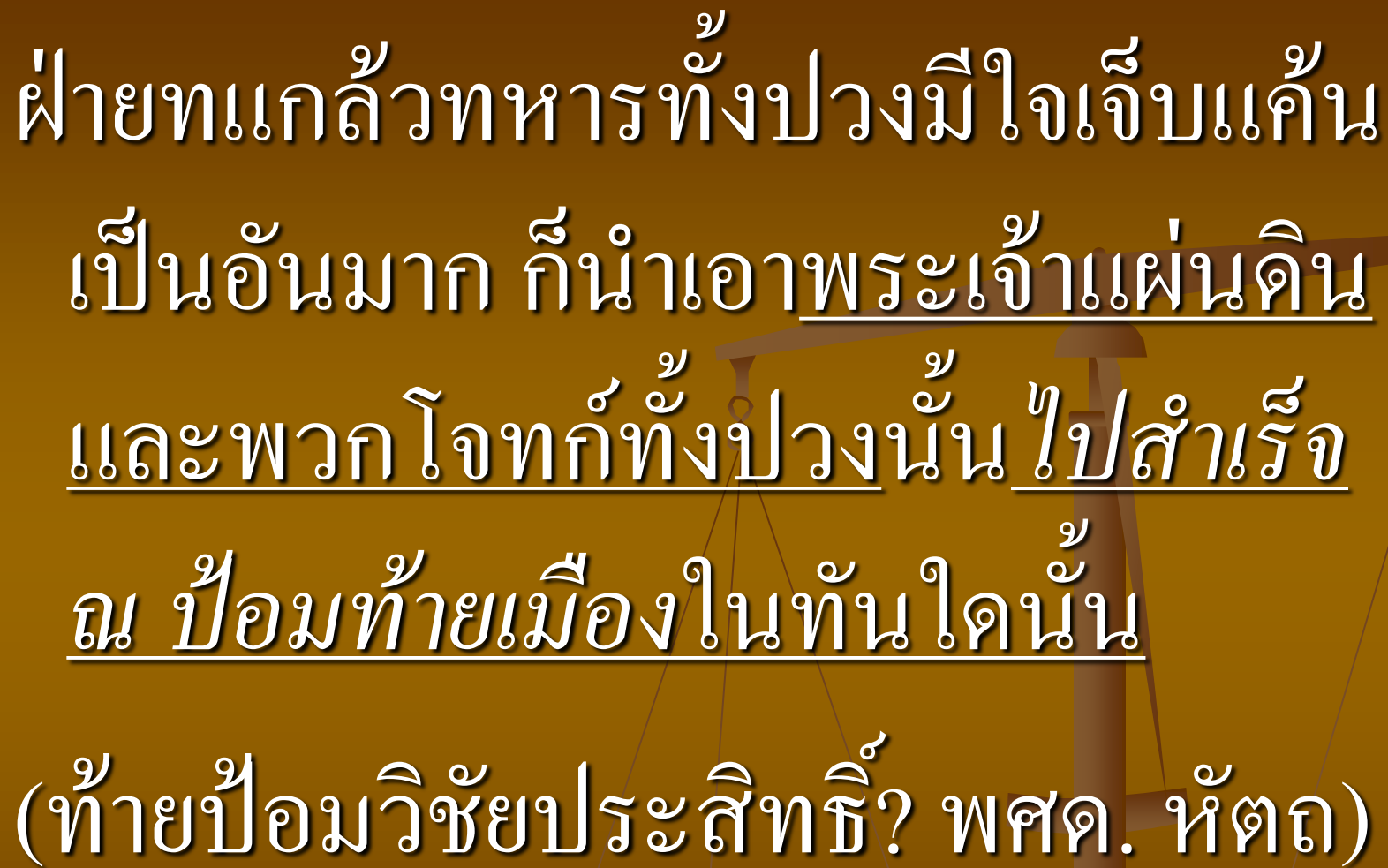

■ จึงมีพระราชบริหารดำรัสปรึษาว่า
เมื่อพระเจ้าแผ่นดินอาศัยตัลละสุจริต
ธรรมเสี่ย ประพฤติการทูลจริตฉะนี้ ก็
เห็นว่าเป็นเสี่ยนหนามหลักตออันใหญ่
อยู่ในแผ่นดิน จะละไว้มิได้ ขอให้
ปรึวรตออกประหารเสี่ย

ฝ่ายทแกล้วทหารทั้งปวงมีใจเจ็บแค้น
เป็นอันมาก ก็นำเอาพระเจ้าแผ่นดิน
และพวกโจทก์ทั้งปวงนั้น ไปสำเร็จ
ณ ป้อมท้ายเมืองในทันใดนั้น
(ท้ายป้อมวิชัยประสิทธิ์? พศด. หัตถ)

กองทัพอากาศ
๒๕๐๓

เจ้าตาก “สิ้น” ในทันใดนั้น หรือ ณ วันใด แน่?

- การศึกษาของ นิธิ เอียวศรีวงศ์. การเมืองไทยสมัยพระเจ้ากรุงธนบุรี. (2529: น. 252)
- จดหมายเหตุโหรา (ประชุมพงศาวดารภาคที่ 8) ว่าเป็น แรม 13 ค่ำ เดือน 5 หลังจากที่เจ้าพระยาจักรีกลับ มาถึงกรุงธนบุรี (6 เมษายน) ได้ 4 วัน วันเจ้าตากสิ้น น่าจะเป็นวันที่ 10 เมษายน 2325
- หลักฐานบาทหลวงฝรั่งเศส เขียนขึ้นจากคำเล่าลือ หลังเหตุการณ์ประมาณ 9 เดือน กล่าวว่า เจ้าตากสิ้น ในวันที่ 7 เมษายน 2325

บทขยายภาพจาก

“พระราชพงศาวดารฉบับพระราชหัตถเลขา” 1

- **ข้ออ้างการปราบดาภิเษก** (ฉบับพิมพ์ 2535 เล่ม 2 หน้า 230)
- **“เหตุไฉน อยู่ภายหลัง ตัวจึงเอาบุตรภรรยาเรามาจองจำทำโทษ แล้วโดยตีพระภิกษุสงฆ์ และลงโทษแก่ข้าราชการและอาณาประชาราษฎร เร่งรัดเอาทรัพย์สิน โดยผลการด้วยหาความผิดมิได้ กระทำให้แผ่นดินเดือดร้อนทุกเส้นหญ้า ทั้งพระพุทธศาสนา ก็เสื่อมทรุดเศร้าหมองคุดเมืองมิจนาทิจิณะนี้”**

กองทัพเรือ

หยุด
ตรวจ

โรงเรียนสุรนารีวิทยา
Suranaree University

พระโอบส
พระวิหาร
ทอสมเด็จ

บทขยายภาพจาก

“พระราชพงศาวดารฉบับพระราชหัตถเลขา” 2

- “โทษตัวจะมีเป็นประการใดจงให้การไปให้แจ้ง และ เจ้าตากสินก็รับผิดทั้งสิ้นทุกประการ
- “จึงมีรับสั่งให้เอาตัวไปประหารชีวิตสำเร็จ โทษเสีย
เพชฌฆาตกับผู้คุมก็ลากเอาตัวขึ้นแคร่หามไปกับทั้ง
สังขลิกพันธนาการ
- เจ้าตากจึงว่าแก่ผู้คุมเพชฌฆาตว่า ตัวเราก็นับบุญจึงที่ตาย
อยู่แล้ว ช่วยพาเราแวะเข้าไปหาท่านผู้สำเร็จราชการ จะขอ
เจรจาด้วยสักสองสามคำ

บทขยายภาพจาก

“พระราชพงศาวดารฉบับพระราชหัตถเลขา” 3

- “ผู้คุมก็ให้ห้ามเข้ามา
- “ได้ทอดพระเนตรเห็น จึงให้โบกพระหัตถ์มิให้นำมา
เฝ้า
- ผู้คุมและเพชรฆาตก็ห้ามออกไปนอกพระราชวัง
- “ถึงหน้าป้อมวิชัยประสิทธิ์ ก็ประหารชีวิตตัดศีรษะ
เสียดึงแก่พิราลัย
- จึงรับสั่งให้เอาศพไปฝังไว้ ณ วัดบางยี่เรือใต้
- และเจ้าตากสิน ขณะเมื่อสิ้นบุญถึงทำลายชีพนั้น อายุ
ได้สี่สิบแปดปี”

เมืองวิเศษประสิทธิ์
พระบรมมหาราชวัง

ท่าเรือวัดอินทาราม
WAT INTARAM PIER

พระเจดีย์บรรจุพระบรมอัฐิสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช (องค์ปฐม)
พระเจดีย์บรรจุพระบรมอัฐิพระเชษฐาธิราช (องค์ชาย)
(A.D. 1767-1782)
THE CHEDI CONTAINING THE RELICS OF THE KING TAKSIN THE GREAT
THE CHEDI CONTAINING THE RELICS OF THE QUEEN OF THE KING TAKSIN THE GREAT

วัดเทพศิรินทราวาส
皇 廟

วัดเทพศิรินทราวาส
พระอารามหลวง
กรุงเทพฯ

สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช
นะโม 3 จบ
สรวานตตงพระวิษณุญาณ
โอม สิโน ราชเทวะ อะระหังคะวิง
สัพพะสัพพินาสันตี
ถวายเครื่องสักการะ
โอม สิโน ราชเทวะ นะมามิหัง

ท่าหลวงขจรบุรี

ห้ามเข้า
NO ENTRY

พระรัตนตรัย

ฉบับที่ ๑๐๖ ปี ๒๕๓๖

๑	๒	๓	๔	๕	๖	๗	๘	๙	๑๐
๑๑	๑๒	๑๓	๑๔	๑๕	๑๖	๑๗	๑๘	๑๙	๒๐
๒๑	๒๒	๒๓	๒๔	๒๕	๒๖	๒๗	๒๘	๒๙	๓๐
๓๑	๓๒	๓๓	๓๔	๓๕	๓๖	๓๗	๓๘	๓๙	๔๐
๔๑	๔๒	๔๓	๔๔	๔๕	๔๖	๔๗	๔๘	๔๙	๕๐
๕๑	๕๒	๕๓	๕๔	๕๕	๕๖	๕๗	๕๘	๕๙	๖๐
๖๑	๖๒	๖๓	๖๔	๖๕	๖๖	๖๗	๖๘	๖๙	๗๐
๗๑	๗๒	๗๓	๗๔	๗๕	๗๖	๗๗	๗๘	๗๙	๘๐
๘๑	๘๒	๘๓	๘๔	๘๕	๘๖	๘๗	๘๘	๘๙	๙๐
๙๑	๙๒	๙๓	๙๔	๙๕	๙๖	๙๗	๙๘	๙๙	๑๐๐

ด้วยพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา
 พระบรมราชินีนาถ เสด็จมาทรง (เจ้า) อนุโมทนา
 พระบรมราชูปถัมภ์ บรมเสด็จ (เจ้า)
 ม.ล. กฤษณา ไกรสินธุ์
 มंत्रीเจ้าราชวรินทร์

ธงฟ้าวัดพระจำตากสินมหาราช

วัด

หน้าวัดพระจำตากสินมหาราช
ของพระสงฆ์ เจ้าอาวาสวัดพระจำตากสินมหาราช
วัด

หน้าวัดพระจำตากสินมหาราช
หน้าวัดพระจำตากสินมหาราช
หน้าวัดพระจำตากสินมหาราช

หน้าวัดพระจำตากสินมหาราช
หน้าวัดพระจำตากสินมหาราช
หน้าวัดพระจำตากสินมหาราช

หน้าวัดพระจำตากสินมหาราช
หน้าวัดพระจำตากสินมหาราช
หน้าวัดพระจำตากสินมหาราช

หน้าวัดพระจำตากสินมหาราช
หน้าวัดพระจำตากสินมหาราช
หน้าวัดพระจำตากสินมหาราช

- นายทิว นพรัตน์
- นายสุวิทย์ นพรัตน์
- นายสุวิทย์ นพรัตน์
- นายสุวิทย์ นพรัตน์
- นายสุวิทย์ นพรัตน์

■ “แล้วสมณะชีพร่าหมณ์เสนามาตย์
ราชฎรทั้งปวง ก็ทูลอาราธนาวิงวอน
อัญเชิญเสด็จขึ้นปราสาทเกษก เป็น
อิสวรรภาพผ่านพิภพสืบไป

■ พระเจ้าอยู่หัวจึงไปนมัสการพระแก้ว
มรกต แล้วเสด็จประทับแรม ณ
พลับพลาหน้าหอพระนั้น”

การกวาดล้างศัตรูทางการเมือง

- วันต่อมา คือ วัน 1 ฯ (10) 5 รัชกาลที่ 1 ให้เอา “ข้าหลวงซึ่งเป็นพรรคพวก” กรมขุนอนุรักษ์สงคราม “40 เศษ” - “ไปฆ่าเสีย”
- กรมขุนอนุรักษ์สงคราม อยู่ในฐานะ “ให้คงไว้พิจารณา” = พยาน “ให้การถึง พระยาสุรศักดิ์พระยามหาเสนา พระยารามัญวงศ์ พระยาวิจิตรรงค์ หลวงพัศดีกลาง”
- กลุ่มนี้ “พระเจ้าอยู่หัวทรงพระพิโรธให้ประหารเสีย”

บทขยายภาพจาก

“พระราชพงศาวดารฉบับพระราชหัตถเลขา”

- (ฉบับพิมพ์ 2535 เล่ม 2 หน้า 230)
- ให้ประหารชีวิตกรมขุนอนุรักษ์สงคราม พร้อมกับกลุ่มพระยาสวรรค์และพรรคพวก
- ทัง “จึงดำรัสให้เอาไปประหารชีวิตเสียด้วยกันในวันนั้น กับทั้งพวกญาติวงศ์เจ้าตากสิน บรรดาที่เป็นชายนั้นทั้งสิ้น ยังเหลืออยู่แต่ราชบุตรและบุตรีน้อยๆ มีเจ้าสุพันธุวงศ์ อันเป็นพระราชนัดดาของพระองค์นั้น เป็นต้น และเจ้าฮั่น ซึ่งเป็นน้ำของเจ้าตากสิน และเจ้าอ่อนหอกกลาง ซึ่งเป็นกรมหลวงบาทบริจาอัครมเหสี กับญาติวงศ์ซึ่งเป็นหญิงนั้น ให้จำไว้ทั้งสิ้น”

■ วันต่อมา คือ วัน 2 ฯ (11) 5 คำ “ทรงพระดำริว่า
ราชฐานไกลอุปจารอารามทั้งสองข้างมิบังควร
จึงดำรัสสั่ง ... ให้สถาปนาพระราชนิเวศน์ใหม่ ณ
ฟากเมืองข้างตะวันออก”

■ พศค. หัตถฯ (น. 231) ว่าเป็น “วัดแจ้งและวัดท้าย
ตลาด”

- อีก 4 วันต่อมา คือ 6 (1) ฯ 5 คำ “เพลาบ้าย 4 โมง เสด็จสถิตแรมอยู่ยังท้องพระโรง ให้ ชำระโทษกรรมฝ่ายใน”
- พศด. หัตถฯ (น. 231) ว่าเป็น “ชำระโทษ พวกเจ้าจอมข้างใน”

เมื่อเจ้าพระยาสุรสีห์ พระราชอนุชา กลับมาถึงบางกอก

- พศค. หัตถฯ (น. 231)
- “วันจันทร์ เดือน 6 ขึ้น 4 ค่ำ เพลาห้าโมงเช้า ... ขึ้น
เฝ้าสมเด็จพระเชษฐาธิราช ณ ท้องพระโรง ...
- “เสด็จออกจากเฝ้า ให้ตำรวจไปจับข้าราชการทั้งปวง
บรรดาที่มีความผิดชุ่นเคืองกับพระองค์มาแต่ก่อน
ให้ประหารชีวิตเสียทั้งสิ้นแปดสิบคนเศษ”

ชะตากรรม 2 คนท้ายของพวกเจ้าตาก

- พศด. หัตถฯ (น. 231-232)
- กรมขุนอินทรพิทักษ์ กองทัพเขมรของฝ่ายเจ้าพระยาสุรสีห์ล้อมไว้ ณ เมืองพุทไธเพชร
- กรมขุนอินทรพิทักษ์ พากองทัพตีฝ่าออกมาได้
- ถึงเมืองปราจีน ทราบข่าว “ปลัดแผ่นดินใหม่แล้ว ไพร่พลทั้งปวงก็หนีกระจัดกระจายเข้ามาหาครอบครัวสิ้น
- “กรมขุนอินทรพิทักษ์ และพระยากำแหงสงคราม เหลือคนสนิทติดตามอยู่ห้าคน

- อาทิตย์ เดือน 6 แรม 2 ค่ำ สมเด็จพระอนุชาธิราช ยกพล “หกพันเศษ” ถึงเมืองสระบุรี แยกเป็นหลายกอง “เที่ยวคั่นในป่า” ล้อมจับได้ที่ “เขาน้อย” คุมส่งลงมายัง “กรุงธนบุรี”
- บ่าว 5 คน “ปล่อยเสียไม่เอาโทษ” เพราะรัชกาลที่ 1 “ดำรัสว่าเป็นคนมีกตัญญู ไม่ทิ้งเจ้า”
- เสาร์ เดือน 6 แรม 8 ค่ำ นายสองคน คือ “นายจู้กรมขุนอินทรพิทักษ์ และขุนชนะพระยาตำแหน่งสงครามนั้น” ไปประหารชีวิตเสีย” ตามดำรัสของ “สมเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัวทั้งสองพระองค์”
- รัชกาลที่ 1 “ทรงพระกรุณาให้ถามกรมขุนอินทรพิทักษ์ว่า ยอมอยู่จะเลี้ยง ด้วยตัวหาความผิดมิได้ กรมขุนอินทรพิทักษ์ให้การว่าไม่ยอมอยู่ จะขอตายตามบิดา”

รัชกาลที่ 1 ปราบดาภิเษก

- พศด. หัตถฯ (น. 232-233)
- วันอาทิตย์ เดือน 6 แรม 9 ค่ำ “ตั้งการพระราชพิธียกหลักเมือง”
- วันจันทร์ เดือน 6 แรม 10 ค่ำ “จับการตั้งพระราชวังใหม่ และล้อมด้วยระเนียดก่อน ยังมีทันได้ก่อกำแพงวัง”
- วันจันทร์ เดือน 8 ปฐมสาธ ขึ้น 1 ค่ำ “ให้ตั้งการพระราชพิธีปราบดาภิเษกโดยสังเขป”
- วันพฤหัสบดี เดือน 8 ขึ้น 4 ค่ำ เพลารุ่งแล้วสี่บาท “ก็เสด็จข้ามมหาคงคา มา ณ ฝั่งตะวันออก เสด็จขึ้นฉนวนหน้าพระราชวังใหม่ ทรงพระเสด็จ ... เสด็จขึ้นยังพระราชมนเทียรสถาน ... พระชนมายุได้สี่สิบหกพรรษา ถวัลย์ราชย์ดำรงแผ่นดินสืบไป”

- ถัดนั้น จึงแต่งตั้งเจ้าที่เป็นญาติวงศ์ฝ่ายต่างๆ
- โดย พระอภัยสุริยา ราชนัคดา ที่ไปตามมาจากเมืองนครราชสีมา ตั้งเป็น สมเด็จพระเจ้าหลานเธอ เจ้าฟ้ากรมหลวงธิเบศบดีนทร “ให้เสด็จไปอยู่ ณ วังเก่าเจ้าตาก”
- ให้ พระเจ้าลูกเธอพระองค์ใหญ่ อายุ 16 เป็น สมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้ากรมหลวงอิศรสุนทร ให้เสด็จอยู่ “ณ บ้านหลวงที่วังเดิม”
- ต่อมา “ทรงตั้งพระราชบุตร พระราชบุตรี พระราชนัคดา ซึ่งยังทรงพระเยาว์นั้นเป็นสมเด็จพระเจ้าลูกเธอ พระเจ้าหลานเธอ เจ้าฟ้าทั้งสิ้น และ พระราชนัคดา เจ้าฟ้าสุพรรณวงศ์นั้น พระราชทานพระนามใหม่ว่า สมเด็จพระเจ้าหลานเธอ เจ้าฟ้าอภัยธิเบศร นเรศร์สมมุติวงศ์ พงศ์อิศวราชกุมาร”

(พศด. หัตถฯ น. 238)

ประตู พุทธมรติ
๒๕๐๗

บุชาเหรียญ
ของ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ
พระบรมราชชนนีพันปีหลวง

บุชาเหรียญ
รุ่น ๒๒
พระโต
รับชมงานที่
วัดมหาธาตุ-วัดเกษ

ATT
DHAMMA TALKS
TRAINING CONVI
EXPERI
DATE
FUI
Don't miss special Talk/Meditation...
บรรยาย / อบรมพิเศษ...
ทุกวันอาทิตย์ ๒๐ น.

เชิญเรียนฟรี!
ฝึกปฏิบัติ วิปัสสนากรรมฐาน
ณ โรงเรียนพระปริยัติธรรม
 วัดระฆังโฆสิตาราม ถ.อรุณนเรศวร แขวงจตุจักร
 เขตบางกอกน้อย โทร. 10700
 ทุกวันอาทิตย์ เวลา 11:00 น.
 สอบถาม
02-4181079 / 02-4181045-34

พิพิธภัณฑสถาน
PETRAJARO THEATRE

พระตำหนักส้มแดง
พระเจ้าตากสินมหาราช
(ตำหนักแดง)

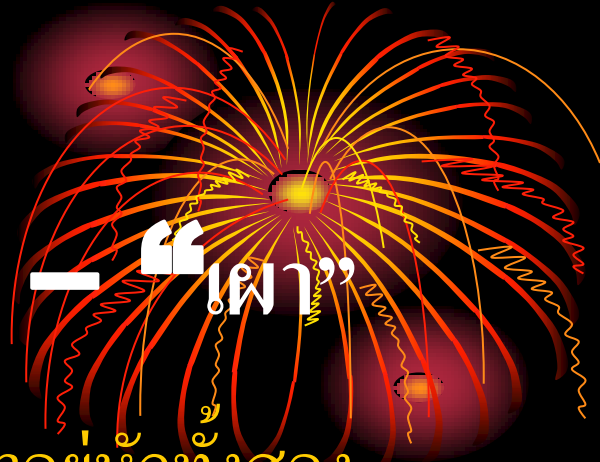

ความมั่งคั่งนับพันจากเมืองจีน

- ในช่วงปราบดาภิเษก “หลวงนายฤทธิ ราชนัคดา ซึ่งเป็นอุปทูต ออกไปกรุงปักกิ่งนั้นกลับเข้ามา จึงโปรดให้แต่งเรือพระที่นั่งไป รับมาแต่เมืองสมุทรปราการ คนั่งหลายจึงเรียกว่า เจ้าปักกิ่ง โปรดตั้งเป็น สมเด็จพระเจ้าหลานเธอ เจ้าฟ้ากรมหลวงนรินทร์ ธรณเรศ ให้ตั้งวังอยู่ ณ สวนมั่งคุด”
- กรมพระราชวังหลัง กับกรมหลวงนรินทร์ “เป็นพระราชบุตร สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอพระองค์ใหญ่

ปีมะโรง จ.ศ. 1146/พ.ศ. 2527

(ราวเดือนสาม?) “ขุดหีบศพเจ้าตาก” – “เผา”

- “ฝ่ายข้างกรุงเทพมหานคร สมเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัวทั้งสองพระองค์ ดำรัสให้ขุดหีบศพเจ้าตาก ขึ้นตั้งไว้ ณ เมรุวัดบางยี่เรือใต้ ให้มีการมหรสพ และพระราชทานพระสงฆ์บังสุกุล เสด็จพระราชดำเนินไปพระราชทานเพลิงทั้งสองพระองค์
- “ขณะนั้นพวกเจ้าจอมข้างใน ทั้งพระราชวังหลวงวังหน้า ซึ่งเป็นข้าราชการครั้งแผ่นดินเจ้าตาก คิดถึงพระคุณชวนกันร้องให้สมเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัวทั้งสองพระองค์ทรงพระพิโรธ ดำรัสให้ลงพระราชอาญาโทษหลังทั้งสิ้น” (พศด. หัตถฯ น. 243)